

נפלאות מתורתך

משיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א

עם המלך בגלות

האם כך הדבר? האם כל השמחה היא 'העמדת פנים'? האם עבודת ה' בשמחה אינה שמחה אמיתית ופנימית?

נחזור לחדרו של החוזה מלובלין, ונשמע את המשך דבריו לתלמידו החדש:

הן תאמינו לנו כי אנחנו אומרים תיקון חצות בבכיה והספד, ועם כל זה הכל בשמחה. וכך למדנו רבינו הקדוש הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג, על פי משל למלך שנשבה למרחקים ועמד לפוש אצל אחד מאוהביו, וכראותו את המלך בשביה הלך ובכה מאין הפגות, ועם כל זה שמח כי המלך הוא מתאכסר אצלו. והנמשל מובן, כי השכינה עמנו... [התשובה הזו הניחה לגמרי את דעתו של התלמיד, שדבק מאז ברבו הקדוש].

ובכן, החוזה מעיד על עצמו "תאמינו לי" - ואנחנו ודאי מאמינים - שהוא אומר תיקון חצות בבכי והספד. ניכנס קצת לאוירה של תיקון חצות, ונקרא מתוך הסיפור: "ישב על הארץ... ורגליו יחפים ממונעל, ויתן אפר מקלה על ראשו במקום הנחת תפילין", ואז אומרים מזמורי-קינה - "על נהרות בבל שם ישבנו גם כבינו... אלהים באו גוים בנחלתך... זכר ה' מה היה לנו"...

ומה באמת קורה אז, כשהרבי יושב על הארץ ובוכה על החורבן, על גלות השכינה? לכאורה, כל השמחה החיצונית נעלמה ואיננה ונותר רק הצער לבדו, "במסתרם תבכה נפשי". המסכה השמחה הוסרה מהפנים, ואנו רק בוכים בדמעות שלישי... אך לא כן! החוזה אומר בנשימה אחת, "עם כל זה, הכל בשמחה" - גם תוך כדי תיקון חצות, אני נמצא בשמחה!

כדי להסביר זאת, מביא החוזה את המשל הנפלא בשם רבו, הרבי ר' שמעלקא. כאן כבר ברור לגמרי ששני הרגשות הסותרים לכאורה נמצאים בו זמנית בתוך הלב, השמחה והדאגה. שהרי אותו אוהב של המלך "הולך ובוכה מאין הפגות" על שהוא רואה את המלך במצבו הנוכחי, ומצד שני - באותו הרגע ממש - הוא מלא שמחה חרישית על שהוא זוכה לארח אצלו את המלך, בביתו הפרטי.

הסוד הזה כתוב כבר בספר הזוהר הקדוש "בכיה

תקועה בלבי מצד זה וחדוה תקועה בלבי מצד

זה - מצד אחד בכי, צער ודאגה, ומצד שני עוז וחדוה, שמחה וצהלה. אך כדי להפנים את נשיאת-ההפכים הזו, אנו זקוקים למשל העמוק שמסביר לנו כיצד שתי תנועות הנפש מתקיימות זו לצד זו, ואף מעמיקות זו את זו.

"בלבבי משכן אבנה"

היכן בדיוק אנחנו מארחים את המלך הגולה? כאשר נשרף בית המקדש, ארמונו של המלך, המלך יוצא לגלות והוא בורח... אל הלב שלנו! "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש-ברוך-הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" - אצל כל יהודי בארבע אמותיו הפרטיות יש מעין השראת השכינה בבית המקדש. "ושכנתי בתוכם - בתוך כל אחד ואחד מישראל".

כמובן, התכלית היא שהמלך יחזור להתגלות במלוא כבודו ופארו בתוך ארמונו, ואז גם השראת השכינה בלב שלנו תהיה בגלוי באין-ערוך, "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" - בבית-המקדש ובתוך כל ישראל. אבל גם עכשיו, עמוק בפנים, הוא לא עזב אותנו לגמרי, הוא נמצא איתנו היכן שאנחנו, "גלו לבלל - שכינה עמהם".

אם נדייק, עכשיו התמונה התהפכה. בשעת האבלות, בשעה של תיקון חצות, הבכי תופס את המקום הגלוי, והיכן השמחה? עמוק עמוק בפנים, במקום שאינו יכול כעת להתבטא. קודם דברנו על הדאגה הנמצאת בפנים, ב"בתי גואי", והשמחה שבחוץ, "בבתי בראי" - וכעת מתברר שהשמחה שפגשנו בפנים החיצוניים מקורה עמוק עמוק בפנים.

לשמח את המלך

נעמיק עוד שלב אחד במשל והנמשל. עסקנו בהרגשת הלב של אוהב-המלך, שהמלך הגיע אל ביתו הדל. אבל מה חושב המלך עצמו? ארמונו נשרף, מלכותו חדלה להתקיים, עמו התפזר, נהרג ונמכר לעבדים, והוא עצמו בורח ממקום למקום, בבדידות מזהירה, עד שהוא מוצא מקלט זמני בבית מט לנפול...

לכאורה, המלך נתון במצב-רוח ירוד לגמרי, ממש 'על הפנים', 'נעבעך נעבעך'. ואם האוהב שמח באיזה-שהוא מקום על שהמלך נמצא אצלו - מה זה נוגע למלך עצמו?

איך מצליחים להפוך את אבלות החורבן לששון ולשמחה, את נבואות הפורענות לנבואות נחמה, ואת הקינות של תשעה-באב למחולות של חמשה-עשר באב?

כדי לעשות כראוי 'גלגול ראש' כזה, חייבים סיפור חסידי... והפעם, על אחד מגדולי צדיקי החסידות, רבי יעקב יצחק מלובלין, הנודע בכינויו 'החוזה מלובלין' (או סתם 'החוזה') על שם רוח הקודש המופלאה שהתגלתה אצלו, בהיותו רואה חוזה למרחקים. החוזה הסתלק מן העולם בתשעה באב, ואין מתאים יותר ממנו להמתיק את היום הזה.

מדוע שמחים החסידים

אחד מגדולי תלמידי החוזה היה רבי משה טייטלבוים, שנקרא על-שם ספרו 'שמח משה'. על נסיעתו הראשונה לחוזה סיפר הישמה-משה עצמו את הדברים הבאים, כפי שמסר בשמו נכדו הגדול רבי יקותיאל יהודה טייטלבוים ('הייטב לב'):

כאשר עמד הישמה-משה על דרכי החסידים, היה קשה בעיניו מנהגם של החסידים להיות תמיד בשמחה, והרי כתוב בפירוש בשולחן-ערוך "ראוי לכל ירא שמים שיהא מצר ודואג על חורבן בית המקדש"! לכן, לפני שנסע לחוזה, התפלל אל ה': "אתה יודע מחשבותי ועומק לבבי... היה נא בעזרתי שבבואי אל הצדיק הקדוש יתרחץ לי את הקושיא הזו". והנה, תיכף כשנכנס אל חדרו של החוזה, אמר לו הרבי: "מדוע פניכם כחושים היום? הן אמת שכתוב בשולחן ערוך 'ראוי לכל ירא שמים'... אבל כבר אמר החכם 'צהלה בפני ואבלי בלבי'..."

עצרנו באמצע דברי החוזה כדי שנוכל להתבונן בהם במנות קטנות. תחילה אפשר כמובן להתפעל מרוח הקודש של הרבי, הפותר לחסיד את שאלתו עוד בטרם יפתח את פיו. אך מהי באמת התשובה, כיצד אפשר לשאת את שני ההפכים גם יחד, להיות "מצר ודואג", כמו שכתוב בשולחן-ערוך, וגם להיות שמח וצוהל - בו זמנית?

שמח בחוץ, דואג בפנים

החוזה מצטט את 'מאמר החכם', שמקורו בספר חובת הלבבות - ספר המוסר הכי חשוב מתקופת הראשונים - "צהלה בפני ואבלי בלבי". אני מתנהג בשמחה, אומר 'לחיים', מזמר ורוקד, אבל בחדרים הפנימיים שלי, עמוק בתוך הלב, אני בצער עצום.

החלוקה הזו בעולם הנפשי שלנו בין החיצונית השמחה לפנימיות הרצינית ודואגת, לקוחה מ'העולם הפנימי' של הקב"ה עצמו! כך נאמר בירמיהו, נביא החורבן "וְאֵם לֹא תִשְׁמְעוּהָ בְּמִסְתָּרִים תִּבְכֶּה נַפְשִׁי מִפְּנֵי גֹהַ וְדָמַעַת תִּדְמַעַת וְתִרְדַּע יַעֲנֵי דְמָעָהּ כִּי נִשְׁבָּה עֵדֶר ה'", ופירשו חז"ל בגמרא (חגיגה ה, ב):

מקום יש לו להקדוש ברוך הוא ומסתרים שמו [ששם הוא בוכה]. מאי מִפְּנֵי גֹהַ? אמר רב שמואל בר יצחק, מפני גאותן של ישראל שניטלה מהם ונתנה לנכרים. רב שמואל בר נחמני אמר, מפני גאותה של מלכות שמים. ומי איכא בכיה קמיה הקב"ה [האם יש בכי לפני הקב"ה]? והאמר רב פפא, אין עציבות לפני הקב"ה שנאמר 'הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו!' לא קשיא, הא בבתי גואי הא בבתי בראי [לא קשה, כאן בחדרים הפנימיים וכאן בחדרים החיצוניים].

בחדרים הפנימיים של הקב"ה, במקום הנסתר הנקרא 'מִסְתָּרִים' הוא מתכנס כביכול בתוך עצמו ובוכה על החורבן ועל מצבם המר של בניו אוהביו, ואילו כלפי חוץ, במקום שבו הוא מתגלה לברואיו, שם הוא מלא פנים שוחקות, 'עוז וחדוה'. זהו ממש התאור של החסיד ש'צהלתו בפניו ואבלו בלבו' - בחוץ הוא מקיים "עבדו את ה' בשמחה", ובתור 'חסיד שמח' אמיתי הוא לא שוקע לרגע בכבדות ועצלות, אבל בתוכו פנימה לבו נשבר ונדכה, בחדרי-הנפש הפנימיים הוא בוכה מרה על כל חסרונותיו, ועל צער השכינה בכלל. במקום שהוא מרגיש את עומק הגלות - שם הוא מלא אבלות (גלות = אבלות).

חסיד כזה הוא 'כלי' מתאים לגילוי סודות התורה, "אין מוסרים סתרי תורה אלא למי שלבו דואג בקרבנו". "לבו דואג בקרבנו" וגם "צהלתו בפניו" (ומבחינה מסוימת אפילו בתשעה באב יש מעט שמחה, ולא דכאון גמור חלילה).

בכיה וחדוה גם יחד

ועדיין, אפשר לחשוב שיש איזו 'הפרדת רשויות'; השמחה היא רק כלפי חוץ, אך באמת, לפני-ולפנים, במעמקי הנפש, הלב נשבר עד אין סוף, ללא טיפת שמחה.

הדור השלשה עשר

הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב אמר על עצמו שהוא 'מקבל חמישי מסיני' - משה קבל תורה מסיני, אחיה השילוני קבל ממשה רבינו (כדברי חז"ל), הבעש"ט קבל מאחיה השילוני (שהתגלה אליו ולימד אותו תורה עד שהבעש"ט החשיב אותו כרבו המובהק), המגיד ממעזריטש מהבעש"ט, ואני מהמגיד.

לפי זה אפשר לספור את הדורות של נשיאי חב"ד עד היום, החל מאדמו"ר הזקן שהוא החמישי (כמו רבי לוי יצחק) עד הרבי מליובאוויטש. אמנם, אחרי ג' תמוז תשנ"ד ההתקשרות לרבי היא באופן אחר, וניתן לומר שזהו דור חדש. כמו שהרבי עצמו אמר על חותנו הריי"צ שאחרי י' שבט תש"י הוא עדיין נקרא 'נשיא' אבל זו תקופה אחרת.

כך אפשר לספור 13 דורות-מדרגות, אם כוללים גם את הקב"ה, נותן התורה, "משה קבל תורה מסיני": הקב"ה, משה רבינו, אחיה השילוני, הבעש"ט, הרב המגיד, אדה"ז, אדמו"ר האמצעי, הצמח-צדק, המהר"ש, הרשב"ב, הריי"צ, הרבי עד ג' תמוז, והרבי אחרי ג' תמוז. מתבקש להקביל את הדורות ל"ג' מדות הרחמים, כאשר המדה הראשונה (לפי הזוהר והאר"י) היא "אל" - הקב"ה, כמובן.

מכאן ואילך יש כמה זוגות:

"רחום וחנון" - משה רבינו ואחיה השילוני.

"ארץ אפים" - הבעש"ט והרב המגיד ממעזריטש [ויבואר במקום אחר].

"ורב חסד ואמת" - אדה"ז הוא "רב חסד", הרב של כל החסידים (כמו שמקובל לקרוא לו בעולם החסידי 'הרב'). ואדה"א הוא "ואמת", גילוי 'אור הפנים', הגילוי הפנימי והעצמי של החסידות, והוא 'אמצעי' כי 'ואמת' הוא אמצע הי"ג מדות.

"נצר חסד לאלפים" - הצמח צדק הוא "נוצר חסד", נוצר-שומר את תורת הסבא שלו, אדה"ז ("רב חסד"), כנודע הקשר העצמי ביניהם שבזכותו זכה הצ"צ ל'כתר תורה' של החסידות. "לאלפים" - בני הצמח-צדק שכל אחד היה אלוף, רבי, ולכל אלוף אלפי חסידים. הממשיך העיקרי היה המהר"ש והוא כולל את כל האלופים-אלפים.

אחר כך באה שלישיה "נושא עון ופושע וחטאה ונקמה" - צריך לסלוח לעם ישראל על כל החטאים כדי להכשיר אותו לקבל תיכף ומיד ממש את פני משיח צדקנו בחסד וברחמים. הרבי חותם ומשלים את השלישיה הזו, כידוע שהרבי דבר בפירוש על השלישיה הזו ונתן לה סימן - ראשי תבות **מיד** (מנחם-מענדל, יוסף יצחק, שלום דוברער).

ולבסוף "ונקה" - עצם התשובה שהדור שלנו צריך לעשות, "ונקה לשבים". "סוף ישראל בסוף גלותן לעשות תשובה ומיד [סמוך לשלישיה של מיד] הם נגאלין".

שלוש הדורות האחרונים ודורנו

הרבי הרש"ב מכונה "הרמב"ם של החסידות" - הוא סיכם את תורת החסידות, והקים את ישיבת 'תומכי תמימים'. במלה אחת, הסיכום של תורת חב"ד, שאותו הנחיל הרש"ב, הוא **בטול**. בי"ג מדות הרחמים הקבלנו את הרש"ב ל"נושא עון" - הבטול הוא להיות **ענו** ובכך הוא נושא **עון**.

העניין של הרבי הריי"צ הוא **מסירות נפש** - כמובן על-גבי היסוד של הבטול, תמצית תורת חב"ד (שמונחת בכיסו). אחרי הסתלקות אביו (הרשב"ב), הוא אסף עוד תשעה חסידים ונשבעו שהולכים על מסירות נפש בפועל ממש, כדי להציל את היהדות ברוסיה, וכל חייו היו חיים של מסירות נפש. בי"ג מדות הרחמים הקבלנו את הריי"צ ל"ופשע" - פשיעה היא הזנחה של השמירה, ומסירות נפש היא ממש ההיפך. בזכות מסירות נפשו, ושל כל חסידיו, הוא תקן את הפשע של עם ישראל.

אחרי הבטול ומסירות הנפש, עיקר ההדגשה אצל הרבי היתה **התקשרות לצדיק**. זה השלוחים צריכים בסוף להביא את כל המקושרים אל הרבי. בי"ג מדות הרחמים, גם כנגד "וחטאה" - תיקון השוגג, העלם הרע, שאותו קשה יותר לתקן מאשר הרע הגלוי. ע"י ההתקשרות לרבי, שמגיע לתת-מודע של עצמו, אפשר לתקן את התת-מודע שלנו.

בדור שלנו, עיקר העבודה היא עצם החזרה בתשובה. בי"ג מדות הרחמים, הגענו ל"ונקה" - חז"ל דורשים לפעמים "נקי מנכסיו", כך גם אנחנו בדרגת "איני יודע כלום", רק תשובה ואז משיח בא. **ונקה לשבים** בגימטריא **אחיה אשר אחיה** - שם התשובה ושם הגאולה.

יותר מדויק: בדור שלנו צריך גם בטול, גם מסירות-נפש וגם התקשרות, אבל באופן אחר, שבאמת יש בזה תמצית של עבודת הדורות הקודמים. לגבי הבטול (של הרשב"ב) - קשה למצוא היום בטול כמו אצל גדולי החסידים העובדים בדרגות הקודמים. כשמגיעים הכי למטה, כל הבטול מתמצה ומתבטא **בשפלות**. לגבי מסירות-הנפש - בד"כ אין היום מסירות-נפש כמו אצל חסיד הריי"צ, אלא צריך **למסור את כל הרצונות** ולהתמקד בדבר אחד, לעשות תשובה, לחדש את מלכות ישראל, להביא משיח. ולגבי ההתקשרות - אי אפשר להתקשר היום לרבי בדיק ממש כמו בדור הקודם, במיוחד למי שלא היה אצל הרבי לפני ג' תמוז. עכשיו ההתקשרות היא לכל הצדיקים כ'נקודה אחת', נקודה בלתי מצוירת.

אבל האמת היא שגם המלך שמח בשמחה הזו. מה יכול לעודד את המלך במצב הזה? - שיש מישהו ששמח שהוא נכנס לביתו. המלך רואה עד כמה האוהב הזה נאמן לו, עד כמה הוא שמח לראות אותו, ואז הוא רואה שלא אבדה תקותנו. למרות הכל, יש אנשים שעודם נאמנים לי, שרוצים את מלכותי.

הדוגמא לזה בתנ"ך היא מדוד המלך, כאשר נאלץ לברוח מפני אבשלום בנו שמרד בו. דוד מסתובב עם קומץ הנאמנים שלו, וכל העם נוטה אחרי אבשלום, המוצלח והאהוב. והנה, בעבר הירדן, באים אל דוד אוהבים נאמנים, אלו ששומרים לו אמונים, ומביאים לו צידה. המאכלים והשתיה שהביא ברזילי הגלעדי וחבריו לדוד, יותר משהיו חשובים כמזון גשמי הם היו מנחת אהבה - התקוה לחזור לכס המלכות. ואכן, כאשר חזר דוד למלכותו, הוא לא שכח את החסד הגדול הזה וגמל טובה לאוהביו.

כמו שאוהבו של המלך שמח שהמלך נמצא עמו - כך המלך עצמו שמח למצוא מקום מנוחה אצל אוהבו, הוא שמח לראות את אוהבו שמח בבואו, והשמחה ההדדית הזו היא תקוותנו.

השמחה הזו קיימת אפילו ברגע החורבן עצמו. אמנם הגמרא, בהמשך הדיון על הבכי והשמחה אצל ה', שואלת מהפסוק "וַיִּקְרָא אֶת-דָּוִד אֶלְקִים צְבָאוֹת בְּיָמָיו הָהוּא לְבָכִי וּלְמַסָּפָד וּלְקִרְחָה וּלְחַגְרֵ שֵׁק" - הרי שגם ב"בתי ברא"י אין שמחה אלא בכי ומתרחצת הגמרא "שאני [שונה] חורבן בית המקדש, דאפילו מלאכי שלום בכו..." - ומשמע שבשעת החורבן עצמו אין שמחה כלל. אבל האר"י הקדוש אומר שבאמת גם ברגע החורבן ממש היתה שמחה אצל הקב"ה - שמחה על כך שהוא כלה את כל חמתו על העצים ועל האבנים ואילו עם ישראל ממשיך להיות חי וקים, ובו ממשיך ה' לשכון, כמו המלך שנמצא בבית אוהבו.

אם גם בתוקף הגלות והאבלות אנחנו 'מחזיקים ראש' עמוק עמוק בפנים, ושמחים על שהקב"ה איתנו תמיד - גם הקב"ה שמח להיות איתנו, וביחד מתעוררת התקוה והוודאות שאכן תבוא הגאולה.

נמצא שהמהפך מאבלות לנחמה, מצער לשמחה, ומגלות לגאולה - מתחיל בעיצומו של תשעה באב, כאשר בתוך אבלות החורבן אנו יודעים שה' לא עזבנו, הוא איתנו בכל מקום ואנו איתו, ועל זה בהחלט אפשר לשמוח.

לאחר הסיפור על הרבי מלובלין, מוסיף נכדו של 'הישמח-משה' עוד 'ווארט' ואיתו יפה לחתום. על הפסוק "שִׁמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָהּ כֹּל אֲהֲבֶיהָ שִׁשּׁוּ אֶתָהּ מְשׁוֹשׁ כֹּל הַמְתַאֲבְלִים עָלֶיהָ", דרשו חז"ל "מכאן אמרו, כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, ושאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה" (תענית ל, ב) - אפשר לחשוב שהיום אנו רק מתאבלים על ירושלים, ולעתיד לבוא נזכה לראות בשמחתה, אבל מהלשון "המתאבלים" (בזמן הווה) משמע שגם בזמן האבלות עצמה אנו מתחילים להרגיש את השמחה, שמחת המלך שנמצא איתנו. לכן "שִׁשּׁוּ אֶתָהּ מְשׁוֹשׁ" כבר עכשיו, ואז תזכו לששון ולשמחה בגאולה האמיתית השלמה ובבנין בית המקדש במהרה בימינו אמן.

נקנה בגימטריא נחמדה: מי שרואה את המלך בגלותו ודלותו, כמה שהוא **נעבעך נעבעך** [מסכך], משתתף איתו בצערו ואומר [אוי] **רבי רבי**, זוכה לראותו מתגלה **כמשיח בן דוד**.

מתוך התוועדות י' מנחם-אב ה'תשס"ז

ברוב שירה זמרה

יש ארבע מדרגות של התורה - טעמים (טעמי המקרא), נקודות (הניקוד) תגים (התגים שעל-גבי האותיות), אותיות - ומבואר בקבלה שהמדרגה הגבוהה ביותר היא הטעמים. ארבע המדרגות הללו מקבילות גם לארבעה הרבדים - פשוט, רמז, דרש, סוד (פרד"ס) - דהיינו שהטעמים של התורה הם סודות התורה.

הטעמים הופכים את התורה כולה לשירה - כמו שכתוב "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת" (ומפסוק זה לומדים שמצוה לכתוב את כל ספר התורה).

מצד אחד התורה כולה היא **שירה**, ומצד שני **שירה** בגימטריא **תפלה**. ההבדל בין השירה של התורה ל**שירה** של התפלה הוא ההבדל בין החתן לכלה: התפלה היא השירה של הכלה לחתן, והתורה היא השירה של החתן לכלה. שנזכה לשיר כפול, שירת החתן ושירת הכלה, "קול חתן וקול כלה".

מתוך התוועדות למוזיקאים

השיעור השבועי של הרב יצחק גינזבורג

ביום חמישי י"א באב - יום עיון של בית הספר לתורת הנפש - ב"בית מאירסדורף" קמפוס האונברסיטה, הר הצופים, ירושלים החל משעה 10:30 לפרטים והרשמה - www.torathanefesh.org 02-5662323 התוועדות עם הרב גינזבורג החל מהשעה 16:00

שידור חי - באתר pnimi.org.il **LIVE BROADCAST**

להקדשת הגליון, לתרומות ולסיוע בהפצה נא ליצור קשר בטלפון - 0526071870.

יצא ע"י ג'ל עיני 966-700-1-700 אתר - pnimi.org.il בלוג - haravginsburgh.com גיתן להרשם לקבלת כל סיכומי השיעורים בדוא"ל: itiel@pnimi.org.il עורך: יוסף פלאי